

VLAAMSE RAAD

ZITTING 1989-1990

17 OKTOBER 1989

VOORSTEL VAN DECREET

— van de heer G. Janzegers c.s. —

houdende het verbod van lood in hagelpatronen en bij de visserij

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De beoefening van de jacht is een onderwerp dat nogal wat controverses oproept bij een groot deel van de bevolking. Sommigen vinden het moreel onverantwoord dieren te doden, waarbij men ook denkt aan het leed van dieren die niet onmiddellijk dood zijn of gewond ontsnappen. Anderen wijzen dan eerder op de nevenverschijnselen van de jacht zoals bijvoorbeeld de ontoereikende controle op de naleving van de jachtwetgeving, het optreden tegen boeren, eigenaars en wandelaars, het vergiftigen en neerschieten van honden en katten, het uitroeien van beschermde dieren, het „feodale” statuut van de jachtwachter enzovoort. Ter zake kan men zeker de inspanningen waarderen die sommige jagersverenigingen aan de dag leggen om die toestanden te saneren. Ten slotte, en dat geldt dan ook voor het kleiduifschieten, is er nog het elitaire tintje en de lawaaihinder ...

Dit voorstel van decreet wil echter los van bovenstaande bedenkingen ingaan op een bepaald aspect dat ons inziens te weinig aandacht krijgt, met name de gevolgen voor het milieu van het lood dat aanwezig is in de hagelpatronen die gebruikt worden bij jacht en kleiduifschieten. Het is daarenboven een probleem waarvoor er een oplossing bestaat en dat dus snel wettelijk kan worden geregeld.

Zo circuleren in het jagersmilieu diverse zelfklevers van het Franse „Comité national d'Information Chasse-Nature" met afbeeldingen als bijvoorbeeld een snoek die een vis grijpt of een roofvogel die een muis vangt. De bijbehorende tekst luidt : „La Chasse, c'est naturel !". Een tekst die waarschijnlijk de bedoeling heeft bepaalde vergelijkingen op te roepen die dan echter zeer mank lopen : roofdieren zijn „van nature" uit voorzien van hun „jachtwapens" en ze belasten evenmin het milieu met zware metalen ...

Bij het afvuren van een hagelpatroon verspreiden zich inzonderheid honderden loodkorreltjes. Lood lost moeilijk op en daarom blijven de korreltjes geruime tijd liggen op de grond of op de bodem van beken, vijvers en dergelijke. Pas na verschillende jaren lossen ze op of komen ze door grondbewerking dieper in de grond. In Denemarken heeft men bij een ver doorgedreven bodemonderzoek enorme hoeveelheden loodhagel gevonden (1). Waar veel gejaagd werd, kwam men tot meer dan 100 loodkorrels per vierkante meter. Meestal lagen de waarden tussen 10 à 40 korrels. Slechts op enkele plaatsen kwam men tot hoeveelheden die lager waren dan 5.

Doch ook in geval van lage loodwaarden per vierkante meter kan er al sprake zijn van loodvergiftiging bij watervogels. In de Verenigde Staten stelde men een grootschalige loodvergiftiging vast bij eenden in gebieden waar men slechts 1 à 2 korrels per vierkante meter vond (2). Het vergiftigingsgevaar hangt met name ook af van de aard van de bodem. Op een steenachtige bodem is het gevaar minder groot dan op een zandgrond, omdat de vogels het hier moeilijker hebben om steenjes voor de krop te vinden.

Zowel Deense als Amerikaanse onderzoeken hebben aangetoond dat loodkorrels in de natuur vogels kunnen vergiften. In het begin van de jaren zeventig stelde men op verschillende plaatsen in Denemarken een massale sterfte onder de zwanen vast. De oorzaak was loodvergiftiging.

Door de „Afdelingen for Vildtsygdomme på Statens Veterinære Serumlaboratorium" (Diergeneeskundig Rijkslaboratorium van Wildziekten) werd nadien een globaal rapport over loodvergiftiging bij het Deense wild opgesteld. Uit dit rapport citeren we enkele gegevens. In de kroppen van 90 wilde eenden op een totaal van 3.000, dit is 3 ten honderd, werden loodkorrels gevonden. In de periode 1971-1977 onderzocht men de krogen van een 350 eenden : 1 op 5 was aan loodvergiftiging gestorven. Het bewijst dat loodvergiftiging een veel voorkomende doodsoorzaak is bij wilde eenden. Andere onderzoeken bij zwanen, ganzen en eenden wijzen er op dat een derde van die vogels te veel lood in lever en nieren heeft. En de oorzaak hiervoor ligt bij het gebruik van loodhagel. Zelfs het opnemen van enkele loodkorrels kan voor een eend dodelijk zijn. De vogels nemen het lood op bij het „grondelen" naar voedsel of bij het zoeken naar kropsteentjes. De hagel wordt in de maag „geplet" en verspreidt zich via het darmkanaal in het lichaam, wat tot sterfte kan leiden. Het lood verlamt het zenuwstelsel ; de vogel kan hierdoor zijn hals niet rechtop houden, niet zwemmen en uiteraard ook niet meer eten of yliegen. Zo kan ook een lichte en dus niet direct aanwijsbare loodvergiftiging tot de dood leiden (ondervoeding, onderkoeling ...).

(1) Miljøstyrelsen : Oriëntering til jægerne om Jagt og Brug af Blyhagl ; København, 1986.

(2) J. Jordan en F. Bellrose : Lead Poisoning in Wild Waterfowl ; Illinois Natural History Survey ; Biological Notes, 1951.

Het verbod dat wij voorstellen op het gebruik van lood in hagelpatronen, is er niet alleen omwille van de vogels ! Lood is als zwaar metaal een vreselijk milieuvervuilend gif, dat vooral via benzine in het milieu terecht komt. Vandaar dat men er ook moet naar streven te komen tot loodvrije benzine.

Het gebruik van lood als anti-klopmiddel leidde ingevolge de diffuse verspreiding ervan door het autoverkeer tot de grootste belasting van het milieu : recente ijsafzettingen in Groenland vertonen een loodgehalte dat 400 maal groter is dan dat van ijs uit het jaar 800 voor Christus.

Samen met dit lood, afkomstig door neerslag uit de lucht, worden bodem en gewassen verontreinigd. Lood accumuleert vooral in de toplaag. Daar heeft het een remmende invloed op de bodemmicroflora en daardoor op de bodemademhaling. Regenwormen lossen het lood verder op en kunnen heel wat lood accumuleren.

Het loodgehalte van deze wormen kan vrij hoge waarden bereiken gelet op de relatief lage giftigheid van lood voor deze dieren. Dat heeft dan weer zijn gevolgen voor de predatoren : mollen, vogels en dergelijke.

Uit onderzoek blijkt dat regenwormen bij uitstek in staat zijn positieve loodionen uit te wisselen tegen positieve ionen die zij zelf afgeven. In deze dieren zou het loodgehalte tot aanzienlijke waarden kunnen stijgen, omdat ze intensief en continu in contact staan met de grond, zowel via het darmkanaal als met de huid (1).

Op hun beurt worden door lood vergiftigde dieren, door een afname van hun algemene conditie bij niet-dodelijke vergiftiging (grotere vatbaarheid voor ziekten, gevolgen voor voortplanting en reactiesnelheid) gemakkelijker het slachtoffer van hun natuurlijke vijanden die zich hierdoor indirect vergiftigen (2).

Het lood in vogels is weliswaar geen bijzonder groot gevaar voor de mens die bij voorbeeld eendegebraad eet. Dit hangt samen met het feit dat het lood zich voornamelijk ophoopt in lever, nieren en beenderen en slechts in geringe mate in het vet en in de spieren. Bovendien is noch eendegebraad noch ander wild dagelijkse kost. Toch moet het sterk tot nadenken stemmen dat in een land als Denemarken (dat half zoveel inwoners heeft als België en een derde groter is in oppervlakte) tot 1985 jaarlijks circa 900 ton loodhagel verspreid werd, waarvan ongeveer de helft bij de jacht ! Een recente studie van de Universiteit van Groningen (3) geeft verhoudingsgewijs dezelfde cijfers voor Nederland. Per jaar komt er 1.000 ton lood in het milieu terecht : 224 ton voor rekening van de jacht, 51 tot 109 ton van de sportvisserij en de rest van kleiduifschutters en van het schieten vanuit water-vogelhutten.

Vandaar dat Denemarken dan ook op 1 augustus 1986, als eerste Europese land, maatregelen nam om het gebruik van lood in hagelkorrels te verbieden in bepaalde gebieden. Dit in navolging van soortgelijke maatregelen in de Verenigde Staten.

-
- (1) W. Ma : De invloed van zware metalen en bestrijdingsmiddelen op regenwormen als bio-indicators van bodemverontreiniging ; Studie uit 1983, geciteerd door G.H.J. De Kroon : Nogmaals loodvergiftiging, ook bij de Waterral ; Het Vogeljaar, 1986, nr. 34, p. 112 e.v.
 - (2) J.G. De Molenaar : Loodvergiftiging bij vogels als gevolg van het opnemen van valhagel ; Bosbouwvoorlichting, nr. 7, oktober-november 1986, p. 74.
 - (3) J. Van Bon en J.J. Boersema : Metallisch lood bij de jacht, de schietsport en de sportvisserij ; Groningen, 1988.

Blijkens schattingen van de Dienst voor Natuurbehoud zouden de ongeveer 30.000 Belgische jagers minimaal 320 ton lood de lucht inschieten !

Het probleem van loodhagel en de weerslag ervan op het milieu is tot op heden tamelijk sterk onderschat geweest. Ofschoon men reeds lang het verband kent tussen loodhagel en de sterfte onder watervogels heeft men niet echt aan de gevolgen voor de bevolking gedacht. Zelfs in de „Notitie inzake de belasting van mens en milieu met lood" van de Nederlandse Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne van 1 april 1982 aan de Tweede Kamer is er, met betrekking tot de landbouwgronden, alleen sprake van belasting via de lucht, slib en meststoffen, niet van loodhagel

...

Enkele jaren later echter vond men tientallen zieltogende Grauwe Ganzen rond het Hollands Diep. Diagnose van dode vogels, onderzocht door het Centraal Dierengeneeskundig Instituut, gaf als oorzaak : loodvergiftiging. Het leidde tot het instellen van de Werkgroep Vogelsterfte. In toenemende mate luidt de diagnose van onderzochte dode (water)vogels : loodvergiftiging (1). Waar men oorspronkelijk dacht dat de Grauwe Ganzen in Denemarken vergiftigd waren (op een belangrijke Deense ganzenpleisterplaats, met name Tipperne aan de Ringhøbing Fjord, hadden onderzoeken aangetoond dat de bodem meer dan 400 loodkorreltjes bevatte per vierkante meter), bleek dat vergiftigde vogels moeilijk nog succesvol zuidwaarts zouden kunnen trekken. Uiteindelijk bleek dat de vogels zich waarschijnlijk vergiftigd hadden aan het eten van achtergelaten bietenkoppen. Tijdens de binnendijkse jachtpartijen op fazanten zouden de hagelkorrels in de bieten ingeslagen zijn.

Die aanwezigheid van loodhagel in veevoeder doet andere vragen rijzen. Wat zijn de gevolgen voor het vee en ... voor de vlees- en zuivelprodukten die de bevolking consumeert ? In 1983 voerde het ingenieursbureau Oranjewoud een oriënterend onderzoek uit op het bedrijf van een Friese veehouder die verontrust was geraakt door een onverklaarbare sterfte van enkele van zijn koeien (2). Wat waren de bevindingen ? De koeien hadden gegraasd op of waren gevoerd met kuilvoer van een weideperceel dat in het verlengde lag van een kleiduvenschietbaan. Men berekende dat de gemiddelde loodopname bij begrazing ongeveer 100 milligram per kilogram droge stof zou zijn. Genoeg om van invloed te zijn op het enzymstelsel van een koe. De koeien waren chronisch vergiftigd. Een koe slikt bij het grazen ongewild een kilo grond per dag en daarbij kunnen vele loodkorreltjes zijn. Het kuilvoer was ook vervuild met lood, dat vanwege de lage zuurheidsgraad van kuilvoer sneller zal verteren dan in het open veld. Het bureau suggereerde dan ook nader onderzoek van lever, nieren en melk. Gelijkaardige vragen zou men kunnen stellen naar het loodgehalte van eieren van scharrelkippen : die „natuurlijke" levenswijze zou wel eens ongewilde resultaten kunnen hebben. Ook lijkt de zogenaamde zure regen een invloed te hebben op de vertering van de loodkorreltjes ...

Verder mag men niet vergeten dat de loodhagel ook nog koper, arseen en antimoon bevat. Waarschijnlijk als gevolg van het kogelslijpsel was zelfs het grondwater op de hierboven vermelde kleiduvenschietbaan verontreinigd. Ook de

(1) G. Ouweneel : Loodvergiftiging bij ganzen ; Het Vogeljaar, 1987, nr. 35, p. 84 e.v.

(2) F. Wieringa : Ingenieursbureau Oranjewoud onderzoekt kleiduvenschietbaan ; Milieutechniek, 1986, nr. 18, p. 78 e.v.

kleiduiven zelf zijn vervuילend. Deze schoteljes zijn niet van klei maar van teer en ze bevatten ook lood en andere metalen en misschien ook polycyclische aromaten. Al deze bevindingen vormen wellicht maar het topje van de ijsberg. Iemand die veel over lood gepubliceerd heeft, P. Doelman, deed in 1978 de uitspraak „Lood is nooit weg". De vraag is dan waar al dat lood gebleven is dat door jarenlange schietactiviteiten in het milieu is terechtgekomen. (1)

Uit het voorgaande blijkt dat er heel wat vragen open blijven en dat er geen reden is om het probleem te bagateliseren. Het lijkt een zaak die uit het oogpunt van zowel natuurbehoud als van jachten volksgezondheid ernstig moet worden genomen. Daarbij zou men eerst moeten denken aan het beperken of uitschakelen van het risico, liever dan het zo te laten of alle voorrang te geven aan onderzoek.

Wij zijn daarenboven van oordeel dat een selectief verbod zoals in Denemarken, de controle alleen maar bemoeilijkt en overtredingen gemakkelijker in de hand zal werken. Buiten enkele bepalingen, die te maken hebben met overgangsmaatregelen, laat de Deense wet bijvoorbeeld, onder zeer beperkende omstandigheden, het gebruik van loodhagel nog toe bij het kleiduifschieten op een terrein dat degelijk afgeschermd is, dat nadien geen landbouwgrond zal worden, dat niet in de buurt van een waterrijk gebied ligt, enzovoort. Die loodhagel moet dan ook nog een speciaal etiket dragen waarop staat dat die alleen maar mag worden gebruikt bij schijf- of kleiduifschieten ...

Een recent onderzoek door de Bond Beter Leefmilieu naar het loodgehalte van de (gezeefde) grond in de nabijheid van enkele schietbanen in ons land geven soms zeer dramatische gehalten weer, wat blijkt uit bijgaande tabel (loodgehalte in ppm).

Gemeente	Minimum	Maximum
Sterrebeek	167	9.640
Sijsssele	364	1.960
Belsele	4.800	5.400
Oudenaarde	18	1.450
Beernem	48	468
Kortrijk	52	280
Ter vergelijking :		
Tienen, tuinen omgeving Affilips :	68	241
	(minimum)	(maximum)
Machelen, tuin Koning		
Albertlaan:	33	
Boutersem, tuin Bijvoorde :	16	

De tolerantiegrens voor lood in de grond bedraagt 300 ppm.

Ook het Europees Parlement heeft zich op 12 oktober 1988 in een resolutie uitgesproken tegen het gebruik van lood bij de jacht en de visvangst (2). Deze resolutie, die een grote meerderheid kreeg, is gebaseerd op een rapport van de Mi-

(1) D.J.G. Brand : Lood maakt dood ; Milieu-Actief, juni 1988, p. 22 e.v.

(2) PB nr. C 290/54 e.v. van 14 november 1988.

lieucommissie van het Europees Parlement over het natuurbehoud in Europa. Nu is het zo dat resoluties van het Europees Parlement geen kracht van wet hebben : het zijn aanbevelingen naar het beleid toe met een zeker moreel gewicht. Men kan ze dus niet zo maar negeren.

In bepaalde jagerskringen wordt nogal bits en afwijzend gereageerd tegen het jagen met staalhagel. Staalhagelpatronen vertonen nogal wat nadelen ten opzichte van loodhagelpatronen. Andere ballistische gedragingen, aangepaste hulzen (meer ijzer, meer kruit), minder gelijkmatige spreiding en minder impact, dat alles gekoppeld aan een duurder fabricatieproces maken dat heel wat jagers weigerachtig staan tegenover deze „aanslag" op hun bezigheid.

Toch houden de jagersverenigingen er rekening mee dat loodhagel tot het verleden behoort en dat men zich noodgedwongen zal moeten aanpassen. In de Verenigde Staten is de (staal)kogel al door de kerk. Tijdschriften, folders en artikels tonen dit zeer duidelijk aan : „The successful hunters of the future will be those who understand steel shot and know how to use it. It makes a lot of sense to try steel right now, even if the law where you hunt still allows old-fashioned lead shot" (1). Een jaar eerder verklaarde een van de meest uitgesproken voorstanders van staalkogel waarover het eigenlijk gaat : „Hunters now have a decision to make : Learn to live with steel shot, or learn to live without waterfowling" (2).

En bij ons besluit Dr. Van Wassenhove, naar aanleiding van een symposium over „Loodvergiftiging bij watervogels " op 16 en 17 januari 1986 in Amersfoort, het volgende in het blad van de Koninklijke Sint-Hubertusclub van België : „De gemeenschap zal niet langer aanvaarden dat jagers en sport-schutters om hun genoegen ons milieu met lood vervuilen" (3).

Wat echter niet belet dat er nog eens uitgehaald wordt naar de voorstanders van het loodhagelverbod enkele maanden later : „De groene jachthaters in „the States" zijn net als overall : ze dreigen en lullen maar alsof men van vandaag tot morgen slechts loodhagel in plaats van staalhagel (sic) in de patronen behoeft te laden en dan daar maar mee op jacht behoeft te gaan op waterwild." (4). Het betrof een reactie op een brief van de „National Wildlife Federation" van januari 1986 naar de Amerikaanse Minister van Binnenlandse Zaken om loodhagel door staalhagel te doen vervangen vanaf het jachtseizoen 1987-1988 ...

Om duidelijke ecologische redenen stellen wij dus een totaal verbod voor op de produktie, invoer, verkoop, uitvoer en het gebruik van hagelpatronen die lood bevatten. Dit verbod moet ook gelden voor het gebruik van visloodjes. Deze zijn inmiddels ook in Groot-Brittannië verboden.

G. JANZEGERS

(1) Jim Carmichel : Steel Yourself ! ; OutdoorLife, november 1988.

(2) Bob Brister : Steeling Ourselves For the Future ; Field & Stream Magazine, augustus en september 1987.

(3) Wild, Jacht, Natuur ; juni 1986, p. 14 e.v.

(4) Wild, Jacht, Natuur ; mei 1987, p. 20.

VOORSTEL VAN DECREET

Artikel 1

Dit decreet regelt een in artikel 107quater van de Grondwet bedoelde aangelegenheid.

Artikel 2

De produktie, de invoer, de uitvoer, de verkoop en het gebruik van hagelpatronen die lood bevatten en visloodjes zijn verboden. Alleen hagelpatronen die stalen korreltjes bevatten, zijn toegelaten.

Artikel 3

Overtredingen van de bepalingen van artikel 2 van dit decreet worden gestraft met een geldboete van honderd tot tweehonderd frank en een gevangenisstraf van acht dagen tot één maand, alsmede met het tijdelijk of definitief intrekken van het jachtverlof.

De hagelpatronen die lood bevatten en de visloodjes alsmede de gebruikte wapens of vistuigen worden in beslag genomen en verbeurd verklaard.

Artikel 4

Het toezicht en de controle op de naleving van dit decreet worden toevertrouwd aan de personen genoemd in artikel 24 van de jachtwet van 28 februari 1882, gewijzigd bij de wet van 11 februari 1986.

Zij kunnen hun taak waarnemen op alle plaatsen waar gejaagd of gevist wordt en op de schietbanen.

Artikel 5

De verkoop van hagelpatronen die lood bevatten, is toegelaten tot zes maanden na het in-werking-treden van dit decreet, mits deze hagelpatronen ingevoerd of geproduceerd werden vóór 1 augustus 1991.

Artikel 6

Het gebruik van hagelpatronen die lood bevatten, is nog toegelaten tot één jaar na het in-werking-treden van dit decreet op de schietbanen voor schijfschieten en voor kleiduifschieten.

Artikel 7

Dit decreet treedt in werking op 1 augustus 1991.

G. JANZEGERS

M. DE MEYER

J. TIMMERMANS

J. CAUDRON

A. DE BEUL

J. CUYVERS
